

Саме тому в цьому віці особливий вплив має телебачення. Це потрібно враховувати у роботі з підлітками. Лише скооперована діяльність практичних психологів та вчителів і батьків зможе допомогти підлітку подолати кризу перехідного віку і ефективно протидіяти зростанню агресивності.

Список використаних джерел:

1. Городяненко В.Г. Соціологія: підручник. – К.: «Академія», 2003 р. // www.politics.ellib.org.ua/pages-cat-48.html
2. Негативний вплив ЗМІ на молодь / В. Щорс, О. Столяренко. – Психолог, 2009. – № 32. – С. 48-49.

Каменчук Л.О.

аспірант,

Національний університет «Острозька академія»

СТРАТЕГІЇ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ В СТРУКТУРІ ЗНАНЬ ОСОБИСТОСТІ

На разі доступ до інформації став практично необмеженим, а ефективність її засвоєння виявилась далеко не пропорційною обсягу [1, с. 7]. Тож питання ефективної організації пізнавальної діяльності, привертає дедалі більше уваги психологів та педагогів. Актуальність даної проблематики зумовлена недостатньою розробленістю уявлень про закономірності процесу засвоєння знань при взаємодії суб'єкта пізнання з інформаційними матеріалами, об'єм яких не лише різко зростає, а й швидко оновлюється. Аналіз наукової літератури показав, що проблема ефективного використання стратегій запам'ятовування під час навчання є надзвичайно значущою, оскільки вони сприяють свідомому та самостійному опануванню знань за оптимальний час. Такий підхід до навчання підтримує розвиток сучасної вітчизняної освіти, яка ставить у центр навчання розкриття і реалізацію інтелектуального потенціалу особистості.

Теоретичний аналіз поняття стратегій запам'ятовування дав нам змогу узагальнити різні підходи до їх визначення у наступному: стратегії запам'ятовування – це способи переробки інформації, які є

необхідними для прискорення процесу запам'ятовування задля успішного досягнення пізнавальної мети за оптимальний час.

Карпов А. В. акцентує увагу на наявності двох модусів когнітивної сфери – «зовнішньо-орієнтованого» та «внутрішньо-орієнтованого». Тобто в межах «зовнішньо-орієнтованого» модусу людина отримує знання про навколишній світ в результаті функціонування пізнавальних процесів, а в межах «внутрішньо-орієнтованого» модусу – про внутрішній світ (а саме зміст психіки). У першому випадку ми говоримо про когнітивну структуру особистості, а в другому про метакогнітивну. Тож розглянемо детальніше обидва поняття.

Поняття «когнітивна структура» передбачає фіксацію специфічно організованого індивідуального пізнавального досвіду, який обумовлює своєрідність розуміння того, що сприймається, а також забезпечення відображення стійких характеристик подій, що відбуваються [1, с. 11].

Рубінштейн С. Л. підкреслював, що можливість засвоєння і використання людиною поданих їй ззовні знань залежить від того у якій мірі у неї сформовані відповідні когнітивні структури, наявність яких і дає змогу опанувати нову інформацію. Формування у суб'єкта пізнання так званої «когнітивної структури» особистості є наслідком змістової переробки матеріалу, міцності його засвоєння, що забезпечується високою інтелектуальною активністю суб'єкта.

Когнітивна структура особистості передбачає наявність декларативних, процедуральних та виконавчих знань і є результатом пізнання зовнішньої об'єктивної реальності.

Декларативні знання містять в собі лише уявлення про структуру певних понять. Ці знання наближені до даних, фактів. Вони можуть бути репродуковані, коли виникне відповідна дослідницька ситуація (і не пов'язані безпосередньо з конкретною ситуацією, в якій індивідуум може з них скористатись).

Процедурні знання мають активну природу. Вони визначають уявлення про засоби і шляхи отримання нових знань, перевірки знань [6]. Це правила виконання певних дій, необхідних для вирішення тих чи інших професійних завдань, використовуються автоматично і специфічно пов'язані з конкретною ситуацією діяльності.

Виконавчі знання, актуалізована інформація, необхідна для виконання дії у конкретній ситуації діяльності [3].

Згідно з Дж. Флейвеллом, знання та метакогнітивні знання відрізняються за змістом та функціями, однак є схожими за формою та якістю. Метакогнітивні знання надають можливість суб'єкту інтроспективно переглядати та відслідковувати хід своєї інтелектуальної діяльності [5, с. 906], їхнім об'єктом є когнітивні процеси. Дж. Меткалф, Дж. Данлоскі, М. Дж. Серра зазначають, що метакогнітивне знання є складовою метапізнання.

Метакогнітивне знання – це знання людини про власне пізнання, яке включає в себе усвідомлені пізнавальні стратегії, їх можливості, обмеження, уявлення про власні інтелектуальні можливості, про те, які задачі є більш чи менш важкими для індивіда. При цьому під задачами ми можемо розуміти сенсорні, перцептивні, мнемічні, мислительні задачі [4, с. 7].

Згідно з Дж. Флейвеллом, метакогнітивні знання складаються із знань та уявлень про функціонування та взаємодію чинників, що впливають на процес та наслідки когнітивної діяльності [5, с. 907]. Видами метакогнітивних знань є знання декларативне, процедурне та виконавче. Декларативне знання включає в себе те, що саме ми знаємо, процедурне знання – як ми щось робимо, виконавче – чому та коли це відбувається.

Варто зазначити, що декларативне знання про пізнання можна визначити як метакогнітивне знання, до складу якого входять факти, переконання та все те, що можна пригадати, і про що можна розповісти, має зв'язок із навчальною діяльністю, що виявляється у наявності знань суб'єкта пізнання про те, як функціонує ця діяльність і як її можна покращити [4, с. 8].

Процедурне знання ототожнюється з метакогнітивними вміннями, які обумовлюють вибір, реалізацію і регуляцію процесу рішення і належать до свідомих процесів контролю пізнання.

Виконавчі знання відповідають метакогнітивним навичкам (за Р. Стенбергом, А. Браун) і передбачають моніторинг та контроль когнітивних процесів.

Стратегії запам'ятовування є частиною когнітивної сфери особистості, а саме пам'яті як пізнавального процесу і передбачають оптимізацію процесу запам'ятовування. Тож вони є об'єктом психічного виміру реальності, а не зовнішнього світу. Відтак знання про них варто розглядати в контексті метакогнітивної структури особистості, як такі що дозволяють інтроспективно переглядати та відслідковувати хід своєї інтелектуальної діяльності.

В контексті стратегій запам'ятовування декларативні знання передбачають знання про стратегії; процедурне знання – знання того, як використовувати ці стратегії, і виконавчі знання – знання, коли потрібно їх використовувати.

Огляд стану дослідження проблеми визначення місця та формування знань про стратегії запам'ятовування свідчить про те, що дослідження такого спрямування практично не проводились, хоча імпліцитно твердження про її важливість у розвитку пізнавальних можливостей суб'єктів навчання висловлюється багатьма дослідниками, до числа яких входять: Аршава І. Ф., Носенко Е. Л., Салюк М. А., Карпов А. В., Флейвелл Дж., Король С. В., Петренко Л. М., Циганова Л. В., Щерба Н. С., Браун А., Сон Л., Шварц Б., Лефрансуа Г. та ін.

Список використаних джерел:

1. Аршава І. Ф. Гуманізуючий потенціал новітніх інформаційних технологій в освіті: Монографія / І. Ф. Аршава, Е. Л. Носенко, М. А. Салюк. – Д.: Акцент ПП, 2013. – 172 с.

2. Карпов А. В. Системогенетические закономерности в развитии метакогнитивных образований личности: [Електронний ресурс] / А. В. Карпов. – Режим доступу: http://yspu.org/images/0/0a/Карпов_А.В..pdf

3. Носенко Е. Л. Структурно–динамічні характеристики експертного знання і шляхи встановлення рівня освіченості в процесі навчання / Е. Л. Носенко, І. М. Заярна // Зб. наук. праць Ін–ту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. – Вип. 20. – 2000. – С. 108–114.

4. Пасічник І. Д., Каламаж Р. В., Августюк М. М. Метакогнітивний моніторинг як регулятивний аспект метапізнання / І. Д. Пасічник, Р. В. Каламаж, М. М. Августюк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка». Тематичний випуск «Актуальні проблеми когнітивної психології» / ред. кол. : І. Д. Пасічник, Р. В. Каламаж, Л. В. Засєкіна та ін. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Вип. 28. – 184 с.

5. Flavell J. H. Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive-developmental inquiry / J. H. Flavell // American Psychologist. – 1979. – Vol. 34. – No. 10. – P. 906–911.

6. Знання [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Знання>.